

Так Пічем розмірковує про свою винахідливість перед своїми підлеглими, кажучи про володарів світу, які насправді є слабаками і дурнями, адже вони, хоч і можуть породжувати злидні, але дивитися на ці злидні вони не можуть. І на цьому можна заробити, якщо знати, як себе поводити, наприклад, падати з голоду прямо перед очима багатіїв. Цьому можна навчитися, каже власник підприємства, який, звичайно, дотримується законів:

«PEACHUM:... *Wir halten uns doch alle an das Gesetz! Das Gesetz ist einzig und allein gemacht zur Ausbeutung derer, die es nicht verstehen oder die es aus nackter Not nicht befolgen können. Und wer von dieser Ausbeutung seinen Brocken abbekommen will, muß sich streng an das Gesetz halten*» [7, S. 252].

Але тлумачити Пічема як конкретну особу, живу людину, – недостатньо. Він показаний так, що говорити лише про нього, звинувачуючи його чи обставини, – неможливо. Пічем прийшов у світ і виповнює його до останньої межі, до прихованого куточка. Він сам – воля й свідомість цього світу. При цьому світ не звужується до якогось одного-єдиного об'єкту. Цілий світ перетворюється на величезну метафору.

У п'єсі драматургічно втілений погляд з боку, з точки зору іншої дійсності. Проте широта змісту досягнута не лише такими засобами. Самостійним голосом у виставі є іронічна, пародійна, а іноді й навмисно сентиментальна музика Курта Вейля. Кожна сцена отримує завдяки музиці різнозаряджені подробиці. Крім того, як це впливає з режисерських вказівок Брехта до п'єси, драматург надає театру широкі можливості для демонстрації авторської думки за допомогою різних «очужень» (сонгів, фотографій, кінопроекцій, дошок з написами, безпосереднього звернення акторів до глядачів). Бандит Мек, якого ведуть на страту, точніше, актор, вільно перекидаючи місток від однієї дійсності до іншої, звертається до глядачів:

«MAC: ...*Sie sehen den untergehenden Vertreter eines untergehenden Standes. Wir kleinen bürgerlichen Handwerker, die wir mit dem biedereren Brecheisen an den Nickelkassen der kleinen Ladenbesitzer arbeiten, werden von den Großunternehmern verschlungen, hinter denen die Banken stehen. Was ist ein Dietrich gegen eine Aktie? Was ist ein Einbruch in eine Bank gegen die Gründung einer Bank? Was ist die Ermordung eines Mannes gegen die Anstellung eines Mannes?*» [7, S. 267].

Отже, послідовний розгляд взаємодії складників тексту драми дозволив встановити й описати домінуючі концепти у художній картині світу Б. Брехта, пояснити їхнє семантичне навантаження, розкрити багатство смислів художнього тексту. Дослідження показало, що особливим вибором образів і слів, які породжують і стимулюють художні асоціації, автор руйнував ілюзію абсолютної закономірності подій, заважав читачу/глядачу поринути у їх споглядання. Саме у тексті «Тригрошової опери» Брехт уперше вивів персонажів, які висловлювались на різних рівнях – рівні, доступному свідомості героя, і рівні, який відображає світобачення автора.

Розглядаючи текст як складний мовний твір, визнаючи його формально-смыслову єдність та враховуючи його багатозначність і багаторівневу організацію, в процесі подальшого аналізу можна виділити різного роду текстові компоненти, частини й одиниці (залежно від параметрів розгляду). Під час такого аналізу важливо визначити домінуючі образні системи автора, які формують неповторне світобачення та естетичний потенціал його художнього мовлення, а також обґрунтувати залежність лінгвістичного наповнення твору від прагматичного задуму автора

Література:

1. Алефиренко Н. Ф. «Живое» слово : Проблемы функциональной лексикологии [Электронный ресурс] : монография / Н. Ф. Алефиренко. – 2-е изд., стер. – М. : ФЛИНТА, 2014. – 344 с.
2. Генина И. Г., Павлова Н. С. Брехт // История западноевропейского театра, т. 7 / Под общей редакцией А. Г. Образцовой, Б. А. Смирнова. – М. : Искусство, 1985.
3. Науменко А. М. Філологічний аналіз тексту (Основи лінгвопоетики) : навч. посібник / А. М. Науменко. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2005.
4. Николина Н. А. Филологический анализ текста : Учеб. пособие / Н. А. Николина. – М. : Изд. центр «Академия», 2003.
5. Brecht B. Ausgewählte Werke in sechs Bänden. Schriften. Sechster Band / B. Brecht. – Frankfurt am Main : Suhrkamp Verlag, 1997. – 797 S.
6. Knopf J. Bertolt Brecht / J. Knopf. – Stuttgart : Reclam, 2000. – 320 S.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

7. Brecht B. Ausgewählte Werke in sechs Bänden. Stücke. Erster Band / B. Brecht. – Frankfurt am Main : Suhrkamp Verlag, 1997. – 700 S.

УДК 81'322.4

Ю. С. Стахмич,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ

ОЦІНКА ЯКОСТІ СЕРВІСУ ЯНДЕКС.ПЕРЕКЛАДАЧ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ НАПРЯМКУ ПЕРЕКЛАДУ

У статті описано результати оцінки якості сервісу Яндекс.Перекладач в англо-українському напрямку перекладу. Описано особливості роботи сервісу Яндекс.Перекладач. Оцінку якості виконано на основі методу повного лінгвістичного аналізу текстів машинних перекладів. Запропоновано критерії оцінки якості шляхом виявлення лексичних, граматичних (морфологічних, синтаксичних), лексико-граматичних та орфографічних помилок. Визначено причини виникнення помилок. Запропоновано способи вдосконалення роботи програми.

Ключові слова: машинний переклад, статистичний машинний переклад, оцінка якості машинного перекладу, мовні помилки, мовні норми, Яндекс.Перекладач.

ОЦЕНКА КАЧЕСТВА СЕРВИСА ЯНДЕКС.ПЕРЕВОДЧИК В АНГЛО-УКРАИНСКОМ НАПРАВЛЕНИИ ПЕРЕВОДА

В статье описано результаты оценки качества сервиса Яндекс.Переводчик в англо-украинском направлении перевода. Описано особенности работы сервиса Яндекс.Переводчик. Выполнено оценку качества на основе метода полного лингвистического анализа текстов машинных переводов. Предложено критерии оценки качества путем выявления лексических, грамматических (морфологических, синтаксических), лексико-грамматических и орфографических ошибок. Определено причины возникновения ошибок. Предложено способы совершенствования работы программы.

Ключевые слова: машинный перевод, статистический машинный перевод, оценка качества машинного перевода, языковые ошибки, языковые нормы, Яндекс.Переводчик.

THE QUALITY ASSESSMENT OF YANDEX.TRANSLATE IN THE ENGLISH-UKRAINIAN DIRECTION OF TRANSLATION

The results of the quality assessment of Yandex.Translate in the English-Ukrainian direction of translation have been described in the article. The operation of Yandex.Translate has been described. Quality assessment has been performed on the basis of linguistic analysis of machine translations. The author has proposed the criteria of quality assessment, which provide for assessing the linguistic component of the software by means of checking the texts for mistakes, identifying their sources and ways to prevent them. The criteria for identifying lexical, grammatical, lexico-grammatical and spelling mistakes in the English-Ukrainian machine translations have been developed. The mistakes violate the norms of the literary language and negatively affect the equivalence and adequacy of machine translation. Lexical mistakes have been studied at the level of words and phrases. Grammatical mistakes include morphological and syntactic mistakes. The syntactic mistakes cover the mistakes in making phrases, simple and complex sentences. Lexico-grammatical and spelling mistakes make up separate groups.

Key words: machine translation, statistical machine translation, quality assessment of machine translation, language mistakes, language norms, Yandex.Translate.

В умовах постійного зростання інформаційних потоків у мережі Інтернет розвиваються альтернативні шляхи подолання мовного бар'єру, серед яких – програми он-лайн перекладу, які активно застосовуються при ознайомленні з контентом іншомовних джерел. Сучасний стан досліджень характеризується розробкою емпіричного підходу [12], що базується на обробці двомовних корпусів текстів, які слугують підґрунтям для створення науковцями статистичних систем машинного перекладу. Незважаючи на широкий асортимент програм, якість виконаного машиною перекладу не завжди відповідає потребам користувачів. Саме тому оцінювання якості машинного перекладу є важливим для визначення ефективності існуючих програм та пошуку шляхів оптимізації їхньої роботи. Результати машинних перекладів різних програм та у різних напрямках перекладу досліджувалися вітчизняними та закордонними авторами [2; 3; 5; 8; 10]. Проте оцінка якості перекладу сервісу Яндекс.Перекладач в межах англо-української мовної пари залишалася поки що поза увагою науковців, і тому саме цей факт дозволяє визначити **актуальність** нашого дослідження. **Метою** статті є оцінка якості сервісу Яндекс.Перекладач в англо-українському напрямку перекладу. Реалізація мети передбачає вирішення таких **завдань**: розглянути особливості роботи сервісу Яндекс.Перекладач; проаналізувати критерії оцінки якості машинного перекладу; описати помилки, здійснені сервісом Яндекс.Перекладач в англо-українському напрямку перекладу; визначити причини виникнення помилок та способи вдосконалення роботи програми.

Яндекс.Перекладач – веб-сервіс компанії Яндекс, призначений для перекладу текстів та веб-сторінок на основі технології фразового статистичного машинного перекладу [11]. Програма підтримує 91 мову та має опції автоматичного визначення мови, синхронного перекладу, підказок при наборі тексту та перевірки правопису [6]. Окрім повнотекстового перекладу, сервіс забезпечує послугу машинного словника, який містить систематизовані варіанти перекладу, приклади використання слів та словосполучень, транскрипцію для англійських слів та інформацію про частинимовну належність слів. Як і інші програми статистичного машинного перекладу, Яндекс.Перекладач складається з трьох основних частин: моделі перекладу, моделі мови і декодера [11]. Для кожної мовної пари у моделі перекладу зберігається таблиця зі словами і фразами однією мовою та їхніми можливими варіантами перекладу іншою мовою із зазначенням ймовірності виникнення останніх у текстах. Знання програми про мову перекладу містяться у моделі мови – списку всіх вживаних слів і словосполучень та ймовірностей їх використання. Процес перекладу відбувається у декодері, який знаходить всі можливі варіанти перекладу та обирає серед них найбільш частотний, який складається з підібраних слів та фраз, скомбінованих на основі моделі мови та відповідно до моделі перекладу.

При вивченні лінгвістичної потужності програми машинного перекладу виділяємо лексичні, граматичні, лексико-граматичні та орфографічні помилки, які порушують *норми літературної мови* – сукупність загальноприйнятих, ustalених правил, якими керуються мовці в усному та писемному мовленні [4, с. 56; 7, с. 19–20; 9, с. 120] та які впливають на еквівалентність і адекватність машинного перекладу у відношенні до оригіналу.

Оцінка якості сервісу Яндекс.Перекладач передбачає випробовування лінгвістичної потужності програми шляхом перевірки тексту перекладу на наявність помилок, виявлення причин їх виникнення та можливостей усунення. Матеріалом дослідження слугували укладені нами тестові збірки речень на основі текстів англійською мовою з мережі Інтернет, яка найбільш динамічно реагує на потреби інформаційного суспільства та характеризується жанровим різноманіттям. Оцінка якості сервісу Яндекс.Перекладач проводилася на матеріалі 110 речень, вилучених з 10 текстів з мережі Інтернет англійською мовою, що належать до різних тематичних галузей [13–22]. З кожного тексту було відібрано по 11 перших речень включно із заголовками. Таким чином, усього проаналізовано 110 пар речень в англо-українському напрямку перекладу. Результати лінгвістичного аналізу помилок у текстах машинних перекладів представлені в таблиці 1.

Аналіз помилок машинних перекладів, виконаних сервісом Яндекс.Перекладач в англо-українському напрямку перекладу, показав превалювання в них граматичних помилок – 66,9%, серед яких переважають синтаксичні помилки у побудові словосполучень та речень (58,8%). Морфологічні помилки менш чисельні і становлять лише 8,1%. Лексичні помилки охоплюють 33,1% від загального обсягу помилок. У машинних перекладах не було виявлено лексико-граматичних та орфографічних помилок.

Таблиця 1

Кількісне співвідношення помилок сервісу Яндекс.Перекладач

Типи помилок	Кількість помилок	
1. Лексичні помилки	189	33,1%
1.1 Помилки у перекладі слів	109	18,7%
1.2 Помилки у перекладі словосполучень	80	14,4%
2. Граматичні помилки	381	66,9%
2.1 Морфологічні помилки	46	8,1%
2.2 Синтаксичні помилки	335	58,8%
2.2.1 Помилки у побудові словосполучень	170	29,9%
2.2.2 Помилки у побудові речень:	165	28,9%
а) помилки у побудові простих речень	82	14,4%
б) помилки у побудові складних речень	83	14,5%
3. Лексико-граматичні помилки	0	0,0%
4. Орфографічні помилки	0	0,0%
Усього	571	100%

Серед граматичних помилок переважають помилки у побудові словосполучень (29,9%), а саме:

1. Порушення керування. Оскільки програма не використовує у процесі роботи граматичні правила та не містить слівників з вказаним приєднаним керуванням, вона робить помилки у виборі відмінкової форми іменників, що входять до складу словосполучень. Наприклад: *They will seek to eliminate conflict in their international economic policies and will encourage economic collaboration between any or all of them.* [21] – Вони будуть прагнути до усунення суперечностей у своїй міжнародній економічній політиці і сприяти розвитку економічного співробітництва між будь-якими з них або всі.

2. Порушення узгодження між залежним та стрижневим словом:

а) у відмінку: *any such armed attack and all measures taken as a result thereof shall immediately be reported to the Security Council* [21] – про кожний такий збройний напад і про всі прийняті в результаті нього заходи негайно повідомляється Раді безпеки;

б) у числі та відмінку: *Northern GOK mines iron ore from two open pit quartzite fields, the Annovskiy and the Pervomayskiy deposits* [17]. – Північний ГЗК шахти залізної руди з двох кар'єр кварцитів родовищ, Annovskiy і Pervomayskiy родовищ;

в) у числі: *400 million new phones with forward-facing cameras* [14] – 400 мільйонів нових телефонів з фронтальної камери;

г) у роді: *if such an armed attack occurs* [21] – якщо таке станеться збройний напад.

3. Неправильний вибір прийменника: *The company supplies its products to Romania, Georgia, Armenia, Estonia, Macedonia, Bosnia and Herzegovina, Montenegro and other countries* [16]. – Компанія здійснює поставки своєї продукції у Румунії, Грузії, Вірменії, Естонії, Македонію, Боснію і Герцеговину, Чорногорію та інші країни.

3. Вживання зайвого прийменника: *It is characterized with the input voltage from 7-24 VDC or 7-21 VAC and self-adjusting output voltage* [13]. – Він характеризується входною напругою від 7-21 7-24 В постійного струму або перемінного струму і з автоматичним регулюванням вихідної напруги. В оригіналі відсутній відповідник українського прийменника з, тому вживання зайвого прийменника є помилковим у перекладі.

4. Відхилення від нормативно-узвального порядку слів, порушення логіко-синтаксичного зв'язку між словами через неправильний вибір граматичної трансформації: *large diameter pipes manufacturing of Metinvest* [18] – труби великого діаметра виробництва групи Метінвест. Програма необґрунтовано застосувала граматичну трансформацію перестановки, що вплинуло на адекватність перекладу словосполучення. Правильний варіант – виробництво труб великого діаметра.

Серед помилок у побудові речень (28,9%) переважають помилки у побудові складних речень (14,5%), до яких належать:

1. Порушення синтаксичних зв'язків між членами речення, порушення координації між підметом і присудком: *This operation was succeeded by Operation Allied Protector (March-August 2009), which continued to contribute to the safety of commercial maritime routes and international navigation* [21]. – Ця операція зміни операція «Елайд протектор» (Березень-серпень 2009 року), які продовжували вносити свій внесок у безпеку морських торгових шляхів і міжнародного судноплавства. У наведеному прикладі наявне порушення координації між підметом операція та присудком змінив у роді, а також порушення синтаксичного зв'язку між присудком змінив та додатком операція внаслідок неправильного вибору відмінка іменника.

2. Невідповідність анафоричного займенника співвідносному з ним іменникові в іншій частині речення: *Azovstal is the producer of high quality steel plate 6-200 mm thick and as wide as 1500-3200 mm that is broadly used in shipbuilding, power and special machine building, bridge and offshore deep sea platforms construction, manufacture of large diameter pipes for gas and oil heavy duty pipelines* [18]. – Комбінат є виробником високоякісної листової сталі товщиною 6-200 мм і шириною 1500-3200 мм, який широко використовується для суднобудування, енергетичного і спеціального машинобудування, мостів і морських глибоководних платформ, будівництво, виробництво труб великого діаметру для газу і нафти надпотужні трубопроводи. Програма неправильно визначила рід іменника сталь, тому в іншій частині речення вживається займенник який, характерний для іменника чоловічого роду. У реченні наявна граматична неоднотипність однорідних додатків платформ, будівництво, виробництво трубопроводи внаслідок неправильного вибору відмінків іменників.

4. Вживання зайвих членів речення, відсутніх у тексті оригіналу, штучне ускладнення речення, пропущені члени речення: *Azovstal's quality management system is also certified by the QMI under ISO 9001 (DSTU ISO 9001, GOST R ISO 9001) which covers production of continuous cast slabs, ingots, plates, bars and shapes from carbon, low-alloyed and alloy steel grades and by TUV Nord CERT GmbH, which covers coke production* [18]. – МК «Азовсталь» система менеджменту якості також сертифікована карти qmi відповідно до ISO 9001 (ДСТУ ISO 9001, ГОСТ Р ISO 9001), що охоплює виробництво безперервливих слябів, злитків, плит, сортового і фасонний прокат з вуглецевої, низьколегованої і легованої сталі марок по сертифікації ТЮФ Норд СЕРТ, яка охоплює виробництво коксу.

У побудові простих речень сервіс Яндекс.Перекладач зробив такі помилки:

1. Порушення синтаксичних зв'язків між членами речення, граматична неоднотипність однорідних членів речення, порушення координації між підметом і присудком: *The Divisions of Corum Group produce coal-cutting, heading, stationary and electrical equipment, mine transport, machinery for open-pit mining, including bucket wheel excavators, apron feeders, conveyors, loaders, spreaders, stackers, etc.* [16]. – Підрозділів Корум Група видобувати вугілля-різка, Заголовок, писчебумажними та електротехнічного устаткування, рудникового транспорту, машин і обладнання для видобутку корисних копалин відкритим способом, в тому числі і роторні екскаватори, пластинчасті живильники, конвеєри, навантажувачі, розкидачі, штабелеукладачі і ін. У машинному перекладі простежується граматична неоднотипність однорідних означень вугілля-різка, Заголовок, писчебумажними та електротехнічного у зв'язку з їхньою належністю до різних частин мови, що є результатом неправильного морфологічного та синтаксичного аналізу речення. У реченні порушено синтаксичний зв'язок між присудком видобувати та додатками устаткування, транспорту, машин через неправильний вибір відмінкових форм іменників. Крім цього, у реченні порушена координація між підметом підрозділів і присудком видобувати в особі, числі, відмінку і часі.

2. Вживання зайвих членів речення, пропущені члени речення: *NATO has also agreed, at the request of the UN, to escort the UNSOA – United Nations Support Office for AMISOM – supply vessels to the harbour entrance of Mogadishu* [21]. – НАТО також погодилася на прохання ООН, щоб супроводити ЮНСОА – Організації Об'єднаних Націй, Бюро по підтримці АМІСОМ – постачальники для входу до гавані Могадішо. У наведеному прикладі вживається зайвий сполучник щоб, що призводить до штучного ускладнення речення. В машинному перекладі відсутній переклад іменника vessels.

3. Пропущені члени речення: *Ingulets GOK has an annual iron ore concentrate production capacity of 14.8 Mtonnes* [17]. – Інгулецький ГЗК щорічне виробництво залізрудного концентрату потужністю 14.8 млн. тонн. У машинному перекладі пропущений присудок has.

Морфологічні помилки пов'язані з неправильним визначенням омонімічних граматичних форм англійської мови, порушенням словозмінних граматичних категорій української мови (числа, відмінка, часу). Причина виникнення морфоло-

гічних помилок у результаті перекладу сервісу Яндекс.Перекладач полягає в тому, що програма не використовує граматичні правила для роботи. До морфологічних помилок програми належать:

1. Помилки при знятті граматичної омонімії – неправильне визначення частини мовної належності слів. У більшості випадків у контексті є інформація, необхідна для врахування омонімії. Проте програма не має блоку морфологічного аналізу, а тільки обирає найбільш частотний еквівалент до слова без урахування граматичних характеристик слова та контексту. Наприклад: *Corum Group massively upgrades production plants* [16] – *Корум групи масово модернізацію виробництв*. Сервіс Яндекс.Перекладач переклав дієслово **upgrades** формою іменника **модернізацію**, що призвело до порушення граматичних зв'язків між членами речення, зокрема через відсутність присудка **модернізує**.

2. Неправильне утворення відмінкових форм іменників: *The metallurgical division unites the coke production, steelmaking, flat and long products and large diameter pipes manufacturing of Metinvest* [18]. – *На металургійний дивізіон об'єднує коксохімічне, сталеплавильне, прокатне і сортового прокату і труб великого діаметру виробництва групи Метінвест*. Відповідно до норм української мови, іменник *diameter* належить до твердої групи II відміни, яка при відмінюванні у родовому відмінку мають закінчення **-а**. Тому правильний варіант – **dіаметра**.

3. Порушення категорії часу дієслова: *Laid fibres are first intermingled and entangled by means of needles, then additional needling makes the final structure of the product* [22]. – *Укладені волокна першої перемішались і заплутались за допомогою голки, потім додаткові проколювання робить остаточною структуру продукту*. В оригіналі дієслова **are intermingled, entangled** мають форму пасивного стану теперішнього часу, проте у машинному перекладі вони вживаються в активному стані минулого часу.

4. Ненормативне утворення ступеня порівняння прикметника: *It utilises the most advanced technologies, including floatation beneficiation of iron ore, which is unique within the Ukrainian industry* [17]. – *Тут використовуються самі передові технології, у тому числі флотаційного збагачення залізних руд, який є унікальним в українській промисловості*. В оригіналі прикметник **the most advanced** вживається у формі найвищого ступеня, проте в машинному перекладі його український відповідник **самі передові** утворений неправильно. Правильний варіант – **найбільш передові**.

Лексичні помилки становлять 33,1% від усіх помилок, виявлених у машинних перекладах сервісу Яндекс.Перекладач. Помилки у перекладі слів є найчисельнішими серед лексичних помилок (18,7%). Серед них домінують неадекватно перекладені слова через неправильне вирішення лексичної полісемії. Слово *developments* [14] було перекладене як *події*, проте правильним варіантом перекладу є *розробки*. У словнику *development* має п'ятнадцять значень [1, с. 288], серед яких *подія* є п'ятим за рахунком, а *розробка* – сьоме. Таким чином, програма обрала більш частотний, проте неадекватний варіант перекладу.

У тексті перекладу було знайдено 2 русизми: *whenever* [21] – *всякий раз*; *stationary* [16] – *посидимувальними*. Їхня наявність у текстах машинних перекладів пояснюється використанням російської мови як проміжної ланки при перекладі з англійської мови українською. Програма також могла не знайти українських відповідників до англійських слів у паралельних корпусах текстів.

У машинних перекладах сервісу Яндекс.Перекладач було виявлено 20 неперекладених слів, серед яких: а) власні назви: *Annovskiy, Pervomayskiy* [17]; б) аббревіатури: *TMT* [15].

Помилки у перекладі словосполучень становлять 14,4% від загальної кількості помилок. Найчисленнішими серед них є випадки дослівного перекладу іношомовних висловів, які мають власні відповідники в українській мові. Наприклад: *coking coal companies* [17] – *коксівне вугілля компанії (компанії з видобутку коксівного вугілля)*; *production of ultra high strength pipe plate* [18] – *виробництво ультра висока міцність плити труби (виробництво надміцної трубної решітки)*.

Неадекватний переклад словосполучень як семантичних єдностей – вживання словосполучень у не властивому для контексту та тематики значенні через неадекватний вибір еквівалента в українській мові. Наприклад, словосполучення *free institutions* [21] було перекладене як *вільні інституції*, проте правильним є варіант *незалежні інституції*. Термін *loss rate* [20] отримав переклад *швидкість втрати*, хоча мало б бути *рівень втрат*.

Програма зробила помилки у перекладі фразеологічних сполучень. Наприклад, *under ISO 9001* [18] програма переклала у *відповідності з ISO 9001*, що є порушенням лексичних норм української мови. Правильний варіант – *відповідно до ISO 9001*. Машинний переклад звороту *all measures taken as a result thereof* [21] – *всі заходи, прийняті по ним* є неправильним, оскільки *take measures* перекладається українською як *вжити заходів*. Тому правильний варіант перекладу звороту – *про всі заходи, вжиті у зв'язку з ним*.

Програма виконала неадекватний переклад власних назв, які слід було залишити в оригінальному варіанті: *Corum Quality* [16] – *Якість корум*; *Corum Source* [16] – *Корум джерело*; *TUV Nord CERT GmbH* – *ТЮФ Норд СЕРТ* [18].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Лінгвістичний аналіз помилок у текстах машинного перекладу сервісу Яндекс.Перекладач показав переважання граматичних помилок над лексичними – 66,9% та 33,1% відповідно. Причиною цього є невикористання програмою граматичних правил у процесі роботи. Серед граматичних помилок домінують помилки у побудові словосполучень (29,9%). Випадки порушення морфологічних норм становлять 8,1% від загальної кількості помилок. Причиною виникнення лексичних помилок може бути відсутність відповідників слів і готових перекладів фраз у використовуваному програмою корпусі даних, а також неправильно вибраний варіант перекладу полісемантичних слів, оскільки комп'ютер не аналізує контекст і тематичне спрямування тексту в процесі роботи. Наявність у перекладі русизмів пояснюється використанням російської мови як проміжної ланки у процесі роботи програми. Покращити якість роботи сервісу Яндекс.Перекладач можна за допомогою вдосконалення алгоритмів функціонування програми та її подальшого навчання на основі паралельних корпусів текстів. Перспективним напрямом подальших досліджень оцінки якості систем програмного забезпечення перекладу може бути, на наш погляд, застосування нових мовних пар до оцінки якості їхньої роботи.

Література:

1. Англо-український словник : У 2 т. – Близько 120 000 слів / [Склав М. І. Балла]. – К. : Освіта, 1996. – Т. 1. – 1996. – 752 с.
2. Бірюков А. В. Оцінка якості машинного перекладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.16 «Перекладознавство» / А. В. Бірюков. – К., 2008. – 20 с.
3. Гуменюк О. О. Сучасний стан онлайн-перекладачів (німецька та українська мови) / О. О. Гуменюк // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. – 2013. – Кн. 3. – С. 145–150.
4. Зубков М. Г. Українська мова / Микола Григорович Зубков. – Х. : ВД «ШКОЛА», 2006. – 496 с.
5. Марчук Ю. Н. Компьютерная лингвистика / Ю. Н. Марчук. – М. : АСТ, Восток-Запад, 2007. – 320 с.
6. О сервисе Яндекс.Перевод [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://translate.yandex.ua/help>.
7. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови / Олександр Данилович Пономарів. – К. : Либідь, 1993. – 248 с.

8. Улиткин И. А. Автоматическая оценка качества машинного перевода научно-технического текста / И. А. Улиткин // Вестник Московского государственного областного университета. – 2016. – № 4. – С. 174–182.
9. Федяева Н. Д. Нормы в пространстве языка / Наталья Дмитриевна Федяева. – М. : ФЛИНТА, 2011. – 172 с.
10. Хроменков П. Н. Анализ и оценка эффективности современных систем машинного перевода: автореф. дис... канд. филол. наук: 10.12.21 / П. Н. Хроменков. – М., 2000. – 170 с.
11. Яндекс компания. Технологии / поисковые технологии. Машинный перевод [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://company.yandex.ru/technologies/translation/>.
12. Koehn P. Statistical Machine Translation / Philipp Koehn. – Cambridge : Cambridge University Press, 2010. – 433 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

- BC-700 Microprocessor charger [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.tme.eu/en/pages/Product_of_the_week:bc-700-microprocessor-charger.html.
- Deloitte : Analysis of top technology and telecommunications trends [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.big4.com/news/deloitte-analysis-of-top-technology-and-telecommunications-trends/>
- Deloitte Analysis of Top Technology Trends for 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.prnewswire.com/news-releases/deloitte-analysis-of-top-technology-trends-for-2011-114271719.html>
- Heavy Engineering [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.scmholding.com/en/business/sectors/heavy_engineering/.
- Mining [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.metinvestholding.com/en/activity/raw_iron
- Metallurgical Division [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.metinvestholding.com/en/activity/steel_rolling.
- Services in interior finish [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://trk.ua/en/uslugi-kompanii-vnutrennyaya-otdelka/>
- Shale gas extraction and climate change [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://shalegas.in.ua/en/shale-gas-and-climate-change/>.
- The North Atlantic Treaty [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm?selectedLocale=en.
- What Is the Difference between Tufted and Needlepunched Carpets? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://carpets.sintelon.rs/What_Is_the_Difference_between_Tufted_and_Needlepunched_Carpets-27-1-72.

УДК 82.0:811.112.2

В. Б. Стернічук, С. І. Лобанова,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

ЕПІТЕКСТ ЯК ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНА ГРА «СВІЙ – ЧУЖИЙ»

У статті розглядається інтертекстуальний аспект епітекстів. їх співвідношення з поняттями стильової маски, гри. Досліджується структура епітекстів як спосіб самовираження та реалізації митця поза межами художніх творів. Епістолярний текст вважаємо циклічним процесом назбирування текстів та кодів автора й адресата задля прочитання нового, іншого тексту, у якому відбулися декодування інформації та демаскування особи автора. Розуміння відбувається посередництвом третього тексту (інтерпретанти). Інтертекстуальні зв'язки, інтерпретанти епістолярної комунікації дозволяють розшифрувати епістолярні тексти («інтертекстуальність як код»), сприяють викриттю авторської маски («інтертекстуальність як ключ» та «інтертекстуальність як код») тощо. На мовному рівні інтертекстуальні складові реалізуються завдяки складній оповідній техніці.

Ключові слова: інтертекстуальність, епітекст, гра, non fiction автор, адресат, комунікація.

ЭПИТЕКСТ КАК ИНТЕРТЕКСТУАЛЬНАЯ ИГРА «СВОЙ – ЧУЖОЙ»

В статье рассматривается интертекстуальный аспект эпитекстов. их соотношение с понятиями стилиевой маски, игры. Исследуется структура эпитекстов. как способ самовыражения и реализации автора вне художественных произведений. Эпистолярный текст считаем циклическим процессом накопления текстов и кодов автора и адресата для прочтения нового, другого текста, в котором состоялись декодирование информации и демаскировка личности автора. Понимание происходит посредством третьего текста (интерпретанты). Интертекстуальные связи, интерпретанты эпистолярной коммуникации позволяют расшифровать эпистолярные тексты («интертекстуальность как код»), содействуют в разоблачении авторской маски («интертекстуальность как ключ» и «интертекстуальность как код») и.т.п. На языковом уровне интертекстуальные составляемые реализуются посредством сложной повествовательной техники.

Ключевые слова: интертекстуальность, эпитекст, игра, non fiction автор, адресат, коммуникация.

EEPISTOLARY TEXT AS INTERTEXTUAL GAME «OWN-UNFAMILIAR»

The article deals with the intertextuality aspect of epistolary, interrelation with the concepts of style mask and game. The structure of epistolary texts is investigated as method of self-expressions and realization of the author outside fiction. Epistolary texts are a cyclical process of accumulation of the texts, codes of author and addressee for reading a new another text in which has taken place decoding of information and damasking of the image of the author. The understanding happens through the mediation of third text (interpreting). Intertextual connections, interprets of epistolary communications allow to decode the epistolary texts («intertextuality as code»), promote to unmask the author («intertextuality as key» and «intertextuality as code») a.s.n. Intertextual components are realized on the verbal level with help of complicated narrative technics.

Key words: intertextuality, epistolary game, author, addressee, non-fiction communication.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими завданнями. Явище міжтекстової взаємодії, себто інтертекстуальності, є давнім способом налагодження зв'язку із попередньою літературною традицією, культурою тощо. Інтертекстуальність як явище діалогу між текстами трактується на початку ХХ століття як структурний елемент та художній прийом. М. Бахтін пояснював народження нових текстів діалогічною взаємодією «свого» та «чужого» слова: «При творчому ставленні до мови безголосих, нічиїх слів немає. У кожному слові голоси іноді нескінченно далекі, безіменні, майже безособові (голоси лексичних відтінків, стилів тощо), майже невловимі, і голоси, які звучать близько й одночасно. <...> Для слова (а отже, й для людини) немає нічого страшнішого, ніж безвідповідальність (безответственность). Почутість як така – вже діалогічне відношення. Слово хоче бути почутим, мати відповідь і знову відповідати на відповідь, і так ad finitum. Воно вступає в діалог, який не має смислового завершення» [1, с. 421]. Бахтінські ідеї отримали згодом теоретичне обґрунтування у працях Юлії Крістевої. Французька дослідниця запропонувала визначення інтертекстуальності,